

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора педагогічних наук,
професора Дорошенко Тетяни Володимирівни
на дисертаційну роботу Цзюй Жань
«Підготовка майбутніх учителів музики до реалізації
музично-творчих завдань в роботі з учнями початкової школи»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 014 Середня освіта (Музичне мистецтво)
галузі знань 01 Освіта**

1. Актуальність обраної теми дисертації та її зв'язок з науковими планами, програмами, темами

Сучасні тенденції розвитку музично-педагогічної освіти спрямовані на підготовку фахівця, здатного до реалізації завдань творчого розвитку учнів, що значною мірою залежить від професіоналізму вчителя музики, який доцільно поєднує в собі риси педагога, вихователя, музикознавця, культуролога, а також здатність до успішної багатоаспектної фахово-методичної діяльності, що орієнтована на творчість і новаторство.

Актуальність і своєчасність теми дослідження «Підготовка майбутніх учителів музики до реалізації музично-творчих завдань в роботі з учнями початкової школи» зумовлюються недостатнім висвітленням зазначеної проблеми в наукових розвідках, відсутністю визначеного та обґрунтованого теоретико-методичного підґрунтя її вирішення, а також невідкладною потребою організації таких інноваційних процесів, які спрямовані на з'ясування виділених Цзюй Жань суперечностей між сучасними вимогами до інноваційного спрямування професійної підготовки майбутніх педагогів-музикантів та традиційним змістом їх фахового навчання; необхідністю використання новітніх евристичних форм і методів мистецької роботи в сучасній школі та відсутністю науково-методичних матеріалів з технології їх розробки; рівнем стандартів педагогічної творчості у сфері музики та реальною готовністю студентів до застосування музично-творчих завдань у продуктивно-практичній взаємодії з учнями.

Важливо відзначити, що дисертаційна робота Цзюй Жань є складовою плану науково-дослідної роботи кафедри хорового диригування та теорії і методики музичної освіти факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського УДУ імені Михайла Драгоманова з наукової теми «Зміст освіти, форми, методи і засоби підготовки учителів музичного мистецтва». Тему дисертації затверджено Вченою радою Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (протокол № 2 від 28 вересня 2023 р.).

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, та їх достовірність.

Дисертаційне дослідження Цзюй Жань відмічається досконалою аргументацією вихідних положень, висновків та рекомендацій. Їх достовірність та результативність забезпечується теоретичним обґрунтуванням принципів положень та методологічним обґрунтуванням з позицій задачного, евристичного, інтегративного, синергетичного, практико-орієнтованого підходів; опорою на теоретичні досягнення філософії, естетики, мистецтвознавства, педагогіки та психології, урахуванням провідних тенденцій розвитку сучасного музичного мистецтва та музично-педагогічної освіти; цілісністю і логічністю поєднання теоретичної, методичної та дослідно-експериментальної роботи з підготовки майбутніх учителів музики до реалізації музично-творчих завдань в роботі з учнями початкової школи.

На обґрунтованість та достовірність результатів дослідження вказує застосування адекватних діагностичних методик, вдало підібраних загальнонаукових, теоретичних і практичних методів, адекватних об'єкту, предмету, меті та завданням дослідження; достатній обсяг обстеженого контингенту, тривалість перевірки та позитивні результати впровадження в освітній процес розробленої методики, коректність використання статистичних методів обробки результатів експериментального дослідження, успішна апробація отриманих результатів на всеукраїнських і міжнародних конференціях.

Відмічаємо також ґрунтовну джерельну базу дослідження дисертантки, яка за різноманітністю, напрямками й обсягом джерел свідчить про належний рівень обґрунтованості наукових положень та достовірність отриманих результатів.

3. Структура та зміст дисертації

Дослідження широкого поля питань, які охоплює дисертаційна робота Цзюй Жань, знайшли відображення у відповідній структурі та змісті. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списків використаних джерел до кожного розділу (усього 139 найменувань, з них 10 іноземними мовами), 8 додатків. Основний зміст викладений на 199 сторінках, ілюстрований 7 рисунками та 14 таблицями. Загальний обсяг дисертації – 240 сторінок.

У *вступі* обґрунтовано актуальність і доцільність обраної теми, сформульовано об'єкт, предмет, мету, завдання дослідження, наведено методи для розв'язання поставлених завдань, розкрито наукову новизну, практичне значення роботи, надано відомості про апробацію та впровадження отриманих результатів, їх висвітлення у наукових публікаціях.

У *першому розділі* – **«Теоретико-методологічні основи дослідження проблеми підготовки майбутніх учителів музики до музично-творчої роботи з учнями початкової школи»** – шляхом аналізу філософської, психолого-педагогічної, мистецтвознавчої літератури з проблеми дисертанткою досліджено мистецько-освітні детермінанти фахової підготовки майбутніх педагогів-музикантів у контексті педагогічної творчості. Автором проаналізовано процес творчості як розумової і практичної діяльності, результатом якої є створення оригінальних, неповторних цінностей, наголошено на тому, що проблема педагогічної творчості має вагомим значення для успішності фахового навчання майбутнього вчителя. У контексті педагогічної творчості висвітлено такі детермінанти мистецько-освітньої діяльності як духовно-творче середовище, педагогічна інноватика, евристична дидактика, продуктивне навчання, які, виступаючи інноваційними факторами у регуляції творчих дій учителя, забезпечують оперативне керування мистецько-освітнім процесом з урахуванням реальних потреб музичного розвитку учнів. Цзюй Жань розкрито сутність понять: «задача», «педагогічна задача», «завдання», «музично-творче завдання»; розглянуто їх значення крізь призму низки методологічних підходів; надано визначення терміну «музично-творче завдання», розроблено зміст, структуру музично-творчих завдань, запропоновано їх типологію (музично-пізнавальні,

музично-виконавські, музично-перетворювальні) відповідно до основних видів музичної діяльності.

Автором запропоновано низку концептуальних підходів у підготовці майбутніх педагогів-музикантів до реалізації музично-творчих завдань в роботі з учнями початкової школи, а саме, задачний, евристичний, інтегративний, синергетичний, практико-орієнтований.

У *другому розділі* – **«Організаційно-методичні засади підготовки майбутніх учителів музики до реалізації музично-творчих завдань в роботі з учнями початкової школи»** – дисертанткою висвітлено сутність поняття *«підготовка майбутніх педагогів-музикантів до реалізації музично-творчих завдань в роботі з учнями-початківцями»* як процесу фахового навчання, що забезпечується формуванням комплексу практичних здатностей та особистісних якостей студентів та виявляється у їх спроможності до розробки та утілення творчого задуму на основі доцільно дібраного музичного матеріалу.

Цзюй Жань представлено структуру підготовки майбутніх учителів музики до реалізації музично-творчих завдань у єдності трьох компонентів – мотиваційного, що знаходить вираз у фаховій спрямованості навчання, наявності потреби у саморозвитку в процесі музично-творчої діяльності; *когнітивного*, що передбачає обізнаність з видами музично-творчих завдань, способами та алгоритмами їх реалізації; *процесуального*, що утілюється через спроможність студентів до моделювання педагогічних ситуацій у процесі тренінгових занять та забезпечується продуктивною художньою комунікацією з учнями на виробничій педагогічній практиці.

У якості дієвої основи підготовки майбутніх педагогів-музикантів до реалізації музично-творчих завдань в роботі з учнями-початківцями Цзюй Жань було сформульовано низку принципів положень, зокрема визначено принципи: принцип самоактивності особистості у фаховій підготовці; принцип мистецько-педагогічної інтегративності; принцип художньої виразності застосованого музичного матеріалу.

У другому розділі дослідження беззаперечним здобутком дисертантки є визначені й обґрунтовані педагогічні умови, які забезпечують ефективність підготовки майбутніх педагогів-музикантів до реалізації музично-творчих завдань

у роботі з учнями початкової школи, а саме: створення стимулюючого художньо-освітнього середовища для забезпечення комфортного позитивного стану студентів у фаховому навчанні; забезпечення активної музично-творчої взаємодії студентів у процесі моделювання педагогічних ситуацій на тренінгових заняттях; орієнтація на інтенсивне фахове становлення майбутнього педагога у режимі безпосереднього творчого пошуку в роботі з учнями початкової школи.

Заслуговує на увагу запропонована авторкою організаційно-методична модель досліджуваної підготовки, в результаті реалізації якої підготовленість майбутніх учителів музики набуває ознак продуктивності й оптимальності.

З урахуванням вищезазначених позицій дисертанткою дано визначення поняття *«підготовленість майбутніх педагогів-музикантів до реалізації музично-творчих завдань в роботі з учнями початкової школи»*.

У *третьому розділі* – **«Організація та результати дослідно-експериментальної роботи»** – представлено критеріальний апарат дослідження, на основі якого виявлено рівні *підготовленості майбутніх* учителів музики до реалізації музично-творчих завдань, проведено констатувальний та формувальний експерименти, здійснено кількісний та якісний аналіз результатів.

Спираючись на компонентну структуру означеного феномену, дисертанткою було розроблено й обґрунтовано критерії вимірювання рівнів сформованості визначених якостей (мотиваційно-смісловий, когнітивно-комбінаторний, процесуально-результативний) з визначенням відповідних показників. Діагностування стану досліджуваної підготовленості на основі зазначених критеріїв виявило чотири рівні її сформованості (високий, достатній, обмежений, низький), а також засвідчило недостатню міру оперування відповідними знаннями та ситуативний характер продуктивних дій студентів для проведення ефективної музично-творчої роботи з учнями. У результаті проведених діагностичних вимірювань було встановлено, що переважна більшість студентів (79,1%) мали обмежений та низький рівні підготовленості.

З метою підвищення рівня *підготовленості майбутніх* учителів музики до реалізації музично-творчих завдань Цзюй Жань було впроваджено авторську експериментальну методику, що є беззаперечним здобутком здобувачки, і яка включала два етапи: (проективно-моделюючий, на якому здійснювалася підготовка

до реалізації музично-творчих завдань в роботі з учнями початкової школи у процесі залучення до тренінгу «Студії музичної творчості учителя», та продуктивно-результативний, на якому студенти були залучені до активної творчої взаємодії з учнями-початківцями у процесі проходження виробничої педагогічної практики).

Запропоновані дисертанткою *методи*, серед яких: метод авансування успіху, метод моделювання проблемних ситуацій, ділової педагогічної гри, «мозковий штурм», метод колективного пошуку оригінальних ідей, метод евристичних питань, «кейс-метод», метод емпатії тощо і *форми* роботи, зокрема: *вербальні* (різні види висловлювань, обмін враженнями у вигляді діалогу або полілогу), *виконавські* (пісенні, інструментальні) та *трансформаційні* (розробка музичних комбінацій, створення варіацій та імпровізацій, постановка інсценізацій та драматизацій, проведення творчих ігор), а також *інтегративні* заслуговують схвалення як ті, що дозволяють розвивати якості творчої особистості як студентів, так і учнів.

Особливої уваги заслуговують презентовані дисертанткою результати дослідницької роботи, які засвідчили позитивну динаміку зростання рівнів підготовленості студентів до реалізації музично-творчих завдань в експериментальній групі порівняно з контрольною, що доводить ефективність запропонованої методики та доцільність її впровадження у процес фахової підготовки студентів мистецького профілю закладів вищої освіти.

Обґрунтовані й логічні *висновки* в повній мірі відображають результати проведеного дослідження та засвідчують вирішення поставленої мети і завдань.

Схвальної оцінки заслуговують укладені Цзюй Жань *додатки*, в яких містяться: Карта діагностики підготовленості майбутніх учителів музики до реалізації музично-творчих завдань в роботі з учнями початкової школи, бланк вимірювання підготовленості студента до реалізації музично-творчих завдань, План роботи тренінгу «Студії музичної творчості вчителя», орієнтовний список музичних творів для моделювання педагогічних ситуацій та розробки музично-творчих завдань в роботі з учнями початкової школи, орієнтовні завдання з визначення рівнів підготовленості майбутніх учителів музики до реалізації музично-творчих завдань в роботі з учнями початкової школи, анкети для студентів-практикантів з реалізації музично-творчих завдань.

4. Найбільш суттєві наукові результати, що містяться в дисертації

До науково обґрунтованих результатів виконаного Цзюй Жань дослідження, що мають вагому наукову новизну і надають можливість кваліфікувати його як таке, що привносить нове розв'язання досліджуваної проблеми, відносяться наступні положення, а саме, вперше:

– здійснено цілісне дослідження підготовки майбутніх учителів музики до реалізації музично-творчих завдань в роботі з учнями початкової школи;

– конкретизовано поняття «музично-творче завдання», розкрито його сутність, зміст, структуру та роль означеного феномена в забезпеченні самоактивності особистості;

– розкрито чинники музично-творчої діяльності майбутніх фахівців, розроблено й обґрунтовано компонентну структуру процесу підготовки майбутніх учителів музики до реалізації музично-творчих завдань у роботі з учнями-початківцями;

– визначено педагогічні умови та розроблено й теоретично обґрунтовано модель досліджуваної підготовки майбутніх учителів музики;

– визначено критерії (мотиваційно-смісловий, когнітивно-комбінаторний, процесуально-продуктивний) та показники діагностики відповідної підготовленості;

– встановлено рівні підготовленості майбутніх учителів музики до реалізації музично-творчих завдань (високий, достатній, обмежений, низький);

– розроблено й експериментально перевірено методику підготовки майбутніх учителів музики до реалізації музично-творчих завдань в роботі з учнями-початківцями, уведено до наукового обігу поняття «реалізація музично-творчих завдань»;

– уточнено сутність понять «музично-творче завдання», «підготовка до реалізації музично-творчих завдань»; «формування підготовленості майбутніх учителів музики до реалізації музично-творчих завдань».

5. Значущість результатів дослідження для науки і практики та можливі шляхи їх використання

Значущість одержаних Цзюй Жань результатів дослідження для педагогічної науки полягає у подальшому удосконаленні шляхів професійної підготовки

майбутніх учителів музичного мистецтва, а саме у в розробці, науковому обґрунтуванні та експериментальній перевірці педагогічних умов та методики підготовки майбутніх учителів музики до реалізації музично-творчих завдань в роботі з учнями початкової школи.

Вагоме **Практичне значення** одержаних результатів дослідження полягає в розробленні та впровадженні у фахове навчання майбутніх учителів музики науково-методичного супроводу (форми, методи, принципи, педагогічні умови, етапи) процесу їх підготовки до використання музично-творчих завдань під час виробничої практики у початковій школі. Цінним для практичної роботи є розроблений для студентів тренінг з музично-творчої роботи з учнями. З урахуванням напрацювань Цзюй Жань матеріали дослідження можуть бути використані викладачами ЗВО у розробці навчальних програм, методичних рекомендацій, навчальних і методичних посібників з проблем художньо-педагогічної творчості, а також для оновлення змісту практико-спрямованих навчальних дисциплін фахової підготовки педагогів-музикантів та слугувати орієнтирами у ході написання студентами магістерських та бакалаврських робіт.

6. Повнота викладу результатів дослідження в опублікованих працях

Висновки та результати дисертаційного дослідження відображено у 9 публікаціях автора, у тому числі в одній статті категорії А, 3-х одноосібних статтях в українських наукових фахових виданнях категорії Б, та у 5-ти працях апробаційного характеру. Зазначені публікації повною мірою висвітлюють наукові положення дисертаційної роботи. Їх кількість, обсяг, повнота відображення результатів та розкриття змісту відповідає вимогам.

7. Оцінка змісту й оформлення дисертації

Дисертаційна робота Цзюй Жань є цілісним, завершеним науковим дослідженням, зміст якого відзначається смисловою завершеністю, цілісністю, чіткістю викладення теоретичних положень, основних понять, емпіричних даних, має науковий характер та прикладне значення. У роботі представлено досить повний якісний і кількісний аналіз результатів експерименту, а сформульовані загальні висновки відображають належний рівень реалізації мети і завдань дослідження, а також вказують на перспективність подальших наукових розробок. Дисертація Цзюй Жань написана грамотно й оформлена згідно з вимогами.

8. Дискусійні питання та зауваження щодо змісту дисертації Позитивно оцінюючи наукове та практичне значення результатів дослідження Цзюй Жань, вважаємо за доцільне звернути увагу на дискусійні аспекти та висловити зауваження:

1. З метою збільшення когнітивно-операціонального поля творчих дій студентів бажано було б, на нашу думку, у низці методів розробки й реалізації музично-творчих завдань приділити більшу увагу методам, пов'язаним із застосуванням в освітньому процесі інформаційних комп'ютерних технологій.

2. Вважаємо, що зміст підрозділу 1.2. став би більш довершеним і цілісним, аби при описі продуктивних можливостей особистості у педагогічному процесі було надано характеристику творчих якостей учнів молодшого шкільного віку як безпосередніх учасників педагогічної взаємодії.

3. У підрозділі 2.1. дисертанткою було розроблено й обґрунтовано компонентну структуру процесу підготовки майбутніх учителів музики до реалізації музично-творчих завдань у роботі з учнями-початківцями, яка представлена у вигляді взаємопов'язаних компонентів: мотиваційного, когнітивного та процесуального. Посилаючись на наукові знання щодо зв'язку творчої діяльності з рефлексією, а також враховуючи думку учених про те, що з рефлексивним рівнем самосвідомості пов'язані самоаналіз, самооцінка і самоконтроль кінцевих результатів творчої діяльності з метою корекції і самовдосконалення цієї діяльності, вважаємо, що включення рефлексивного компоненту в зазначену структуру підготовки майбутніх учителів музики сприяло б виробленню у студентів програми вимог до себе, до процесу і результату цієї діяльності, що стимулюватиме творчу активність.

4. Однією з педагогічних умов дисертаційного дослідження є орієнтація на інтенсивне фахове становлення педагога у режимі безпосереднього творчого пошуку в роботі з учнями. На наш погляд, доцільно розкрити, як ця педагогічна умова була впроваджена в практичну діяльність.

5. На нашу думку, робота значно б збагатилась, якщо б у додатках було представлено результати реалізації музично-творчих завдань у процесі взаємодії учасників освітнього процесу (майбутніх учителів та учнів).

9. Загальний висновок

Дисертація Цзюй Жань на тему: «Підготовка майбутніх учителів музики до реалізації музично-творчих завдань в роботі з учнями початкової школи» є завершеним, самостійним дослідженням, яке за своєю актуальністю, науково-теоретичним рівнем, новизною, аргументованістю теоретичних положень, висновків та практичним значенням відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261, пп. 6, 7, 8; Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року, і може бути рекомендованим до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді зі спеціальності 014 Середня освіта (Музичне мистецтво).

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри мистецьких дисциплін
Національного університету
«Чернігівський колегіум»
імені Т.Г. Шевченка

Тетяна ДОРОШЕНКО

